

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

CDA en PvdA: een repeterende breuk? [2]

Ja, tenzij het CDA de bakens verzet

door *Ruud Koole*

Hoogleraar politicologie aan de Universiteit Leiden en oud-voorzitter van de PvdA. Onlangs verscheen van zijn hand *Mensenwerk. Herinneringen van een partijvoorzitter, 2001-2007* (Amsterdam: Bert Bakker, 2010).

Direct nadat Wouter Bos had aangekondigd niet beschikbaar te zijn voor het lijsttrekkerschap bij de verkiezingen van 9 juni, werd al geconcludeerd dat daarmee de kansen op toekomstige regeringssamenwerking van CDA en PvdA groter zouden zijn geworden. Een herhaling van de moeizame verhoudingen tussen Bos en Balkenende in het vorige kabinet was met het vertrek van Bos immers van de baan? Nu spelen persoonlijke verhoudingen altijd een rol in welke organisatie dan ook, dus ook in een kabinet. Maar het zou veel te gemakkelijk zijn om de spanningen in het vorige kabinet uitsluitend daar aan toe te schrijven.

Die spanningen zijn namelijk van alle tijden. Christendemocraten en sociaaldemocraten hebben een geschiedenis van een spanningsvolle relatie met 'repeterende breuken' en wat dies meer zij. Dit jaar was het de vijfde keer sinds 1945 dat een coalitie met daarin christendemocraten en sociaaldemocraten de eindstreep niet haalde: ook in 1958, 1966, 1977 en 1982 strandde die samenwerking voortijdig. De politicoloog Hans Daudt formuleerde ooit de 'wet van de uiterste noodzaak': christendemocraten hebben een natuurlijke voorkeur voor een

niet-socialistische coalitiepartner en zullen alleen als het echt niet anders kan met de sociaaldemocraten samenwerken. De moeite die informateur Wijffels begin 2007 moest doen om beide partijen bij elkaar te brengen, zou een illustratie zijn van die natuurlijke weerzin bij christendemocraten om met de PvdA samen te werken. Op de these van Daudt valt het nodige af te dingen, al zit er een kern van waarheid in.

* * *

Na de Tweede Wereldoorlog werkten de KVP en de PvdA desalniettemin samen in de rooms-rode coalities. Met de sociaaldemocraat Drees bleven die tot 1958 in stand. De wederopbouw van het land vroeg om samenwerking van de twee grote volkspartijen. De katholieken hadden in de jaren dertig bovendien steeds meer moeite gekregen met de samenwerking met liberalen en de eveneens individualistisch ingestelde protestanten. De sociale nood was direct voor en na de oorlog te hoog om niet met de socialisten samen te werken. Dat betekende geenszins dat er geen rivaliteit was. Politicoloog en historicus Joop van den Berg benadrukt juist het bestaan van een 'opwaartse rivaliteit' in de periode tot halverwege de jaren zestig. In de strijd om de katholieke arbeider boden de KVP en de PvdA als het ware in sociale maatregelen tegen elkaar op, wat een sterke impuls aan de opbouw van de verzorgingsstaat gaf. Samenwerking en rivaliteit kunnen dus goed samengaan en zelfs positieve vruchten afwerpen.

Inmiddels is er echter veel veranderd. De ontzuiling en de Fortuyn-revolte hebben toegeslagen. Daar kwam de kredietcrisis nog eens bovenop. De grote volkspartijen van weleer hebben hun kiezersaanhang drastisch zien slinken. Het CDA concurreert meer met partijen ter rechterzijde en de PvdA meer met partijen ter linkerzijde dan dat zij elkaars electorale rivalen zijn. Mis-

.....
*Beide partijen hebben
 de laatste decennia een
 tegengestelde ontwikkeling
 doorgemaakt*

schien wel juist daarom hebben beide partijen de laatste decennia een tegengestelde ontwikkeling doorgemaakt. Toen het CDA na de grote nederlaag in 1994 in de oppositie belandde, ‘herbronde’ het zich, maar deed dat in een periode waarin het neoliberalisme hoogtij vierde. Het CDA schoof naar rechts op. Alle verhalen over het belang van ‘de gemeenschap’ ten spijt, werd vooral ingezet op de eigen verantwoordelijkheid van het individu. Is het toeval dat het aan de top van het CDA vooral protestanten zijn die de ideologische lakens uitdelen?

Binnen de PvdA daarentegen had het individualisme reeds sterk postgevat in de jaren zeventig. Dat culmineerde in de deelname aan de paarse kabinetten. Na de Fortuyn-revolte, waarin paars onder vuur kwam te liggen, verzette de PvdA de bakens. Het nieuwe beginselprogramma van 2005 legde weer sterker de relatie tussen de ontplooiing van het individu en de daarvoor noodzakelijke bloei van de

gemeenschap. De heiligverklaring van keuzevrijheid werd genuanceerd. Het integratievraagstuk werd – niet zonder moeite – binnen een nieuw gemeenschapsdenken geplaatst.

Deze verschillende ideologische ontwikkelingen lagen ten grondslag aan de bij tijden zeer moeizame besluitvorming in het vorige kabinet. De ironie wil dat het CDA van nu op sociaaleconomisch terrein waarschijnlijk veel beter had kunnen samenwerken met de PvdA van paars. Maar we zijn inmiddels tien jaar verder. Waar de PvdA de afgelopen jaren worstelde met het vinden van een antwoord op de Fortuyn-revolte en de kritiek op paars, lijkt het denken in het CDA – althans op beleidsniveau – stil te zijn blijven staan. Zelfs de integratieproblematiek is in de partij nauwelijks bediscussieerd. Nog steeds zijn de sporen van een neoliberaal antioverheidsdenken zichtbaar, ondanks de kredietcrisis.

Daarom is het niet verwonderlijk dat Job Cohen heeft gezegd dat hij het liefst een zo progressief mogelijk alliantie wil. Sluit dat samenwerking met het CDA uit? Nee, maar het betekent wel dat het CDA in dat geval bereid moet zijn de bakens in progressieve richting te verzetten. En dan niet contrecoeur. Eigenlijk zou dat voor het CDA om zowel tactische als inhoudelijke redenen voor de hand moeten liggen. Het zou de spilpositie die het CDA van oudsher had in het politieke bestel herbevestigen (het CDA kan zowel over links als over rechts regeren) en het zou aansluiten bij het eigen gemeenschapsdenken, dat in de praktijk op de achtergrond is geraakt. De vraag is natuurlijk of iedereen in de top van het CDA dat kan meemaken.